

Nr 225.

Av herr **Lindhagen**, om samarbete mellan staten och huvudstaden för ordnande av trakten kring riksdagshuset och uppförandet där av ett nationellt mänsklighetsmonument.

Vid denna riksdag har av Värner Rydén väckts en motion om ordnandet av platsen framför riksdagshuset samt resandet av det länge påtänkta nationalmonumentet. Såsom nationalmonument föreslår han en Engelbrektsstaty. Då vi legat i polemik om detta förslag, skulle jag vilja till riksdagens kännedom framföra även min uppfattning.

Det kan förefalla bestickande att fira det stundande riksdagsjubiléet genom att resa en staty framför riksdagshuset över den man, som veterligen sammankallat den första svenska riksdagen. Därtill kommer, att han ställt sig i spetsen för en nationell folkrörelse, som bar honom på sina böljor. Icke heller får förglömmas den otack, med vilken hans gärning belönades av det då härskande svenska adelskapet.

Emellertid måste, såvitt jag förstår, en viss betänksamhet inställa sig redan därför, att en stod över Engelbrekt framför Stockholms stadshus är under utförande på grund av en donation för detta ändamål. I motsats till ett tidigare förslag med en spinkig och överklig figur kommer nu en mera robust och verklighetstrogen Engelbrekt att fatta posto på krönet av en hög pelare ytterst ute vid vattnet. Börjesons »Bågspännaren» på Kornhamnstorg lär också, ehuru i detta sammanhang av mindre betydelse, vara ditsatt som en symbol av Engelbrektslegenden. Det kan bli för mycket även av det goda. En Engelbrektstod framför både Sveriges riksdagshus och dess huvudstads berömda stadshus förefaller såsom ett utslag av fattigdom på idéer och realiteter hos svenska folket och dess historia. Visserligen säger Rydén med visst fog, att Engelbrekts minne tillhör riket, men föga dess huvudstad. En liknande tankegång framförde jag också en gång inom Stockholms fastighetsnämnd. Emellertid när stoden nu snart står där och speglar sig i Svealands stora vattenled, på vilken även Engelbrekt färdades i sin historiska mission, så kan man ju söka tyda allt till det bästa. Huvudstaden är också en symbol för landet och Mälaren är det ståtligaste sammanhållande inslaget i Engelbrekts land. Stoden kommer att resa sig mindre framför stadshuset och mera på Kungsholmens yttersta udde. Den kan om man så vill i detta utsökta läge sägas vara minst lika representativ för landet som på någon annan plats i huvudstaden.

För övrigt framställes ju Engelbrekt såsom en värnare av det meniga folket mot dess behärskare. Det kan då icke vara annat än en god symbol, att

hans stod nu snart på något avstånd står upphöjd invid stranden av svearnas stora vatten och sekelgamla segelleder med blicken, allvarlig och varnande, riktad mot riksdagshuset, kanslihuset och slottet såsom säten för partiernas, administrationens och regeringsmaktens högsta inhemska styrelser.

Viktigare är emellertid att göra klart för oss vad ett nationalmonument bör företräda. Rydén giver oss i detta avseende en tilltalande, välskriven utläggning av professor Schücks uttalande, att »Engelbrekt gav oss ett svenskt fosterland».

Det måste förefalla mången som resandet av ett snävt nationellt minnesmärke framför den stora verkstaden för nuets bestyr liksom för nationens framtid och samgåendet med övriga folk är föga tidsenligt. Den tid, som enligt Rydéns förslag skulle förhärlligas, är tillika tiden för sönderläendet av den skandinaviska enhetstanken och skapandet av tre små folk med var sin nationalanda och slutenhet om sitt eget lilla jag.

Må vi i detta sammanhang besinna, att det ifrågasatta Engelbrektsmonumentet, rest i våra dagar, betyder på samma gång en förhävelse över danskarna. Skulptören Milles sökte realistiskt återgiva denna triumf över nabo-folket i sitt förslag till stod invid stadshuset. Engelbrekt framställdes i första skisserna balanserande på hydror av olika avskräckande slag och till sist på en krypande mask, som förmodligen skulle föreställa det danska förtrycket. Tidens lösen är samarbete i Norden och alla folks förbrödring. Firandet av freden i Roskilde, slaktningen vid Lund och sjöslaget vid Kjöge bukt visade sig icke vara ägnade att främja det skandinaviska samarbetet. Dylik åkallan är med andra ord icke tidsenlig.

För övrigt är väl det högsta även för en nation att kunna gå till rätta med sig själv. Det är visserligen ett fosterländskt minne, att de danska fogdarna fördrevos från landet. Den sålunda skapade nationalstaten tillät sig dock sedermera ett liknande fogdevälde, åtminstone i Finland. Där förjagades av svenska fogdar mycken allmoge från gård och grund. Den måste fly bl. a. till Sverige, där den grundade de s. k. finnbygderna. Reste denna allmoge sig i sin nöd på något sätt, så hopkopplades den knippevis av de svenska fogdarna samt dränktes i upphuggna vakar i närbelägna vattendrag.

Med detta vill jag ingalunda hava sagt, att ett nationalmonument ej bör giva uttryck även för nationens minnen i det förflutna. Tvärtom, varje nations liv har liksom varje organism sina rötter i de gångna tiderna, sin synliga växt i nuet och sin längtan efter bättre tider, manifesterad i drömmen om framtiden. Ett verkligt nationalmonument bör giva en bild av denna treenighet eller såsom det blivit uttryckt: forntid sig med nutid enar, sagan sanning blir en gång.

Det är ju möjligt att den storslagna Engelbrektslegenden kan på ett grannlaga sätt inflätas i monumentets hyllning åt forntiden. Detta vid sidan av våra insatser även till sjöss under vikingatiden. Snarare eller på samma gång bör monumentet resas över vårt gamla vikingalynne, omvandlat till andens

flykt ut över världen. Alltså ett monument över folket självt sådant det varit och fortfarande bör vara i sitt innersta väsen genom tiderna.

Ostridigt är ock, att nationalmonumentet skall resas av nutiden. Är det då tillräckligt att ställa framför oss en sådan enstaka detalj ur det förflutna? Skola nutidens människor icke ha möjligheter att resa ett äreminne även över sig själva, över sina egna tankar, sitt eget arbete och sina egna nutidsförhoppningar?

Svenska folkets historia är vidare först och sist berättelsen om tunga arbetsdagar, om frost och svält, om allt det blod, som det utgjutit, om små glädjeämnen och stora försakelser. Ett monument, som förglömmar de många krafterna, myrornas flit, som bygger den stora stacken, detta är icke ett monument över nationen utan företrädesvis över dess funktionärer.

Blicken slutligen mot framtiden får lika litet saknas. Den fångslas i vår tid av en väldig islossning under övergången från världskrigets vinter till en ny vår i mänsklighetens hävder. Framtiden är okänd, än fruktad, än oviss, än vinkande med förhoppningar. Hur den skall gestalta sig beror av nationens spänstighet och förmåga av god vilja. I vår tid är den aktuellaste framtidsfrågan att smida samman nationerna till ett broderskap. Vår framtid är en del av mänsklighetens framtid. Nutiden bör således förstå, att den reser ett nationalmonument allenast genom att resa ett mänsklighetsmonument.

Många förslag till nationalmonument framför riksdagshuset framkommo för åtskillig tid sedan. Det enda, som gjorde intryck på mig, var ett utkast, som återgav moder Svea i vårdslös halvslummer på en tron med ett sovande lejon vid sina fötter samt på stolkarmarnas avslutningar två pigga avbilder av Gustaf II Adolf och Karl XII i krigshumör. Skall moder Svea alltjämt slumra i sitt högsäte, i drömmar om krigargestalter i det förflutna? Skall hon icke i dessa prövande tider vakna upp ur sin slummer samt lägga en egen redbar och stark hand vid sin styrelse.

I detta ögonblick skulle jag sålunda vilja i nationalmonumentet se en bild av tankens allvar, arbetets möda och själarnas luttring med blicken mot framtiden samt under mörka kvällar ett dämpat ljusskimmer, återgivande den heliga elden ur forntidens dunkel och tillika bebådande morgonrodnaden. Med andra ord ett verkligt frihetsmonument över nationens kamp för den politiska, ekonomiska och andliga frihetens tillblivelse. Denna trilogi sammanfaller i stort jämväl med de tre epokerna forntid, nutid och framtid.

Det vore nyttigt även för oss riksdagsmän att mötas av en sådan anblick, när vi träda ut på den stora trappan efter slutat dagsverke. Det skulle mera påminna oss om vår plikt mot nationen och mänskligheten än åsynen tilläven tyrs av ännu en gubbe på häst eller stödd på någon knölpåk ur det förflutnas glömda dunkel. Således icke ett nytt krigsmonument under den ena eller andra förklädnaden.

Med detta är icke meningen att ha sagt något förklenande om Engelbrekt och hans livsverk. Han har redan fått sitt äreminne i historien och sina stoder på de rätta ställena. Allting bör vara på sin plats både i tid och rum.

*

Den av Rydén väckta motionen berör även ordnandet i övrigt av riksdagshusets omgivningar till det kommande femhundraårsminnet. Förmodligen innefattar denna omtanke även en försköning av själva byggnadens krön, vilket ofta framhålles såsom angeläget. Motionens omsorger om att monumentet reses och omgivningarna ordnas anser jag i likhet med Rydén vara välbetänkta. Hans förslag utmynnar i, att riksdagen måtte uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att skyndsamt verkställa utredning och framlägga förslag till ordnande av de angelägenheter, som i motionen beröras. Mot denna hemställan synes icke heller något vara att erinra.

Emellertid synes det mig lika uppenbart, att saken bör ordnas genom en samverkan mellan staten och huvudstaden. Det område, som det nu gäller att definitivt planlägga, ligger i stadens hjärtpunkt. Skönhetsvärdena och det nyttiga måste här tillgodoses och sammanflätas både storslaget och omtänksamt. Till denna andliga gemenskap mellan de båda intressenterna i företaget kommer även behovet av en materiell samverkan. Byggandet av riksbron i stället för det nuvarande provisoriet samt Norrbros eventuella ombyggnad i större eller mindre omfattning påkalla ovillkorligen medverkan utav staden. Det för stadens fysionomi så viktiga nationalmonumentets utformning påkallar också ett samarbete liksom den öppna platsens utseende och plantering. Äganderätten till denna öppna plats lär i ett och annat avseende icke vara juridiskt fullt klarlagd. Förmodligen kommer staden ej att framställa anspråk till någon del därav, men även detta eventuella avstående bör helst också fastslås.

En sådan samverkan förmedlas lämpligen genom regeringen. Därigenom vinnes också en insats till avskrivning av det olidliga motsatsförhållandet mellan svenska regeringen och Stockholms stads styrelse. Mångenstädes i utlandet såsom i Frankrike och Förenta Staterna anses huvudstädernas försköning och ändamålsenliga utbyggande vara ett riksintresse. Det skulle bli en syn för gudar, om de båda styrelserna omsider arbetade tillsammans för att försköna staden på en av dess sårbaraste punkter och på samma gång skänkte riksdagens byggnad en värdig omgivning. Ur ett besjälrat samarbete mellan de två statsmakterna och huvudstaden skulle nog utsikter till försoning och uppskattning av gemensamma andliga värden kunna växa fram. Även här är skyndsamhet påkallad.

På grund av vad sålunda anförts, hemställes,

att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt inleda underhandlingar med Stockholms stad om ge-

mensamt samarbete med staten på sätt i motionen beröres för ordnandet av trakten kring riksdagshuset samt uppförandet av ett nationellt mänsklighetsmonument framför det samma.

Stockholm den 31 januari 1928.

Carl Lindhagen.
